



Crna Gora

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

Broj: 04-090-1020/18-1

Podgorica, 12.09.2018. godine

Izvještaj

*o rezultatima istraživanja (Ankete) studentske populacije na
temu: „Da li je religijsko obrazovanje važno za formiranje
moralnih vrijednosti i etičkih stavova”*

UVOD

U cilju procjene koliko je religijsko obrazovanje važno za moralne vrijednosti i vrijednosne stavove studenata u Crnoj Gori, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Direktorat za odnose sa vjerskim zajednicama, pripremio je Upitnik o uticaju religijskog obrazovanja na formiranje moralnih vrijednosti studentske populacije. Upitnik je namijenjen za istraživanje odnosa između moralnih normi i religijskih principa, a dobijeni rezultati će se koristiti za koncipiranje smjernica u radu Direktorata. Dobijeni rezultati takođe će biti osnova za izradu **Pojmovnika** (Leksikona) o temeljnim religijskim pojmovima kao i preporuka da se u obrazovni sistem uvede *Etika* kao obavezni predmet.

CILJ

Osnovni cilj svih sprovedenih aktivnosti je identifikovanje nivoa religijskog obrazovanja, poznavanje temeljnih religijskih učenja, pojmova, simbola i vrijednosti koje utiču na izgradnju moralnih vrijednosti i poštovanje univerzalnih etičkih principa. Pitanje koliko su moralne vrijednosti oslonjene na univerzalna moralna učenja sadržana u svim velikim monoteističkim religijama, indikator je za sprovođenje nove obrazovne politike i edukaciju mladih ljudi na univerzalnim i opšte ljudskim vrijednostima.

Ozbiljna analiza ukazuje da je za adekvatno moralno vaspitanje i izgradnju moralne ličnosti neophodno poznavanje etičkih teorija, normativne i primjenjene etike, sa elementima bazičnih religijskih pojmova. Rezultati o uticaju religije na formiranje moralnih stavova ukazuju da je poznavanje osnovnih pojmova religije i etike, preduslov za formiranje i vaspitanje ličnosti, kao i osnov za razumijevanje različitosti koja bitno doprinosi usklađivanju multireligijskog i multikulturalnog crnogorskog društva.

Rezultati Ankete o odnosu između religijskog obrazovanja i formiranje moralnih vrijednosti studenata u Crnoj Gori biće objavljeni na sajtu Ministarstva za ljudska i manjinska prava i štampani u obliku posebne brošure, što će doprinjeti stvaranju uslova za što veću interakciju sa građanima/kama.

METODOLOGIJA I REZULTATI

U kreiranju Upitnika o odnosu religijskog obrazovanja i moralnih vrijednosti studenata u Crnoj Gori su učestvovali Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Fakultet političkih nauka, Univerzitet Donja Gorica i Univerzitet Mediteran, sa ciljem da se obuhvate sva pitanja koja su neophodna da se što objektivnije »izmjeri« uticaj religijskog obrazovanja na formiranje moralnih vrijednosti studentske populacije.

Upitnik je sačinjen od 25 pitanja koja se odnose na religijsko obrazovanje studentske populacije, njihovo poznavanje temelja religijskih učenja i osnovnih teoloških pojmova. Osim toga, ispituje se koliko religijska pripadnost i religioznost ispitanika/ca utiču na njihove moralne stavove ali i poštovanje ljudskih prava i pripadnost različitim političkim orijentacijama kao i na stepen prihvatanja različitim etničkim, vjerskim i kulturnim opredjeljenjima. Na postavljena pitanja se odgovara zaokruživanjem ponuđenih odgovora a ispitanik/ca nije obavezan da daje podatke o sebi ako to ne želi.

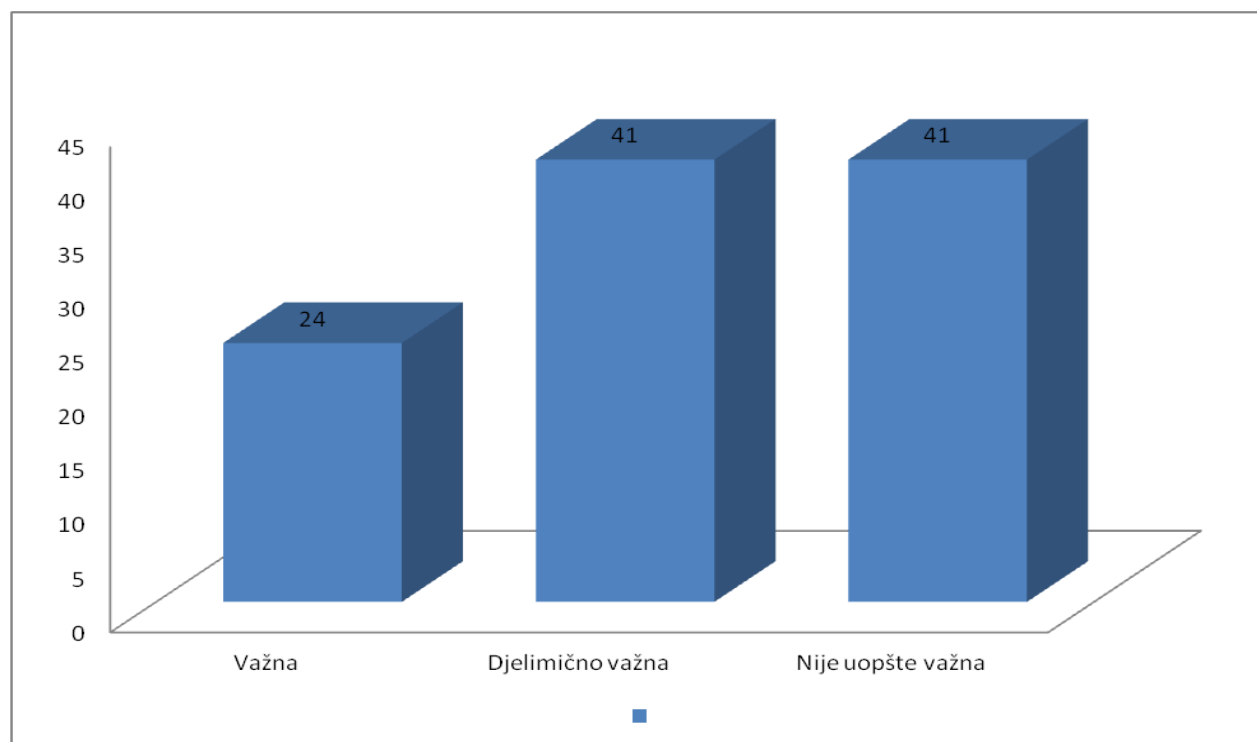
Rezultati istraživanja temelje se na sprovedenom anketiranju kojim je obuhvaćeno ukupno 138 ispitanika/ca.

U nastavku su prikazani **Grafikoni** na kojima se vidi stepen uticaja religijskog obrazovanja na moralne i vrijednosne stavove studenata Crne Gore.

- ***Da li je za formiranje vaših etičkih vrijednosti važna vaša religijska pripadnost?***

U okviru ispitivanja koliko je za formiranje etičkih vrijednosti važna religijska pripadnost, od ukupno 138 ispitanika/ca, 22% je odgovorilo da je važno, 39% da je djelimično važno i 39% da nije uopšte važno. S obzirom na rezultate ankete očigledno je da anketirani smatraju da je religijsko obrazovanje važno za formiranje etičkih vrijednosti.

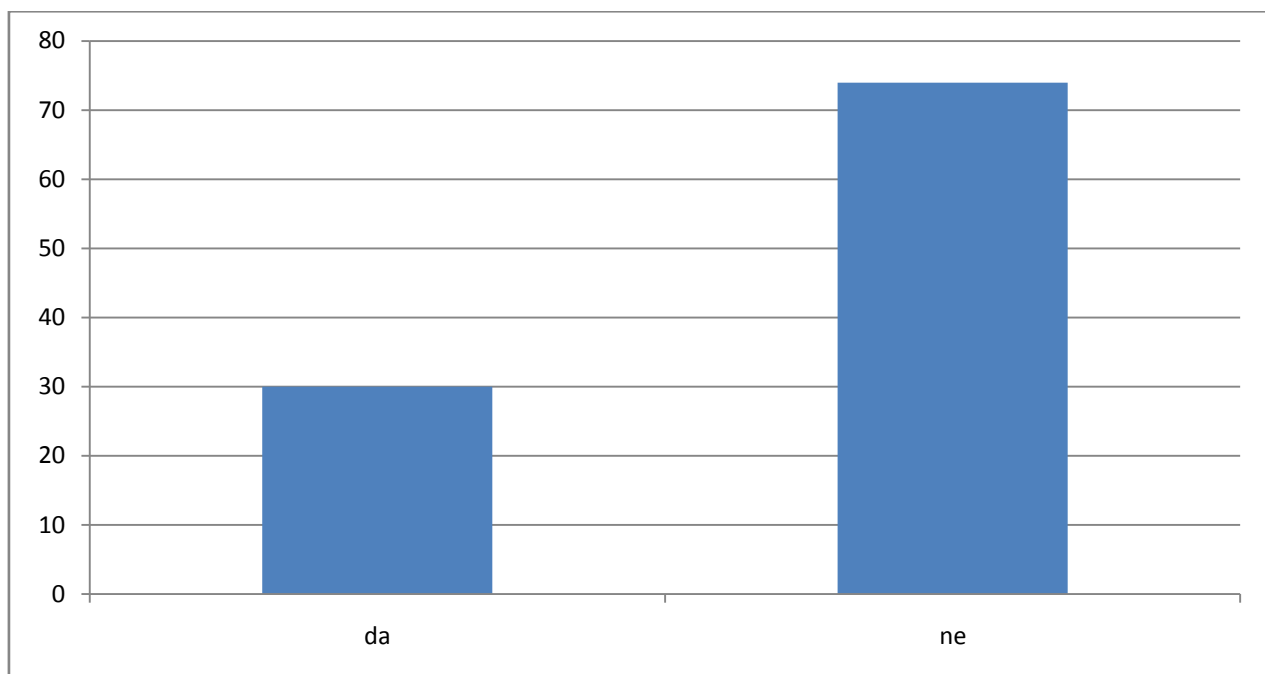
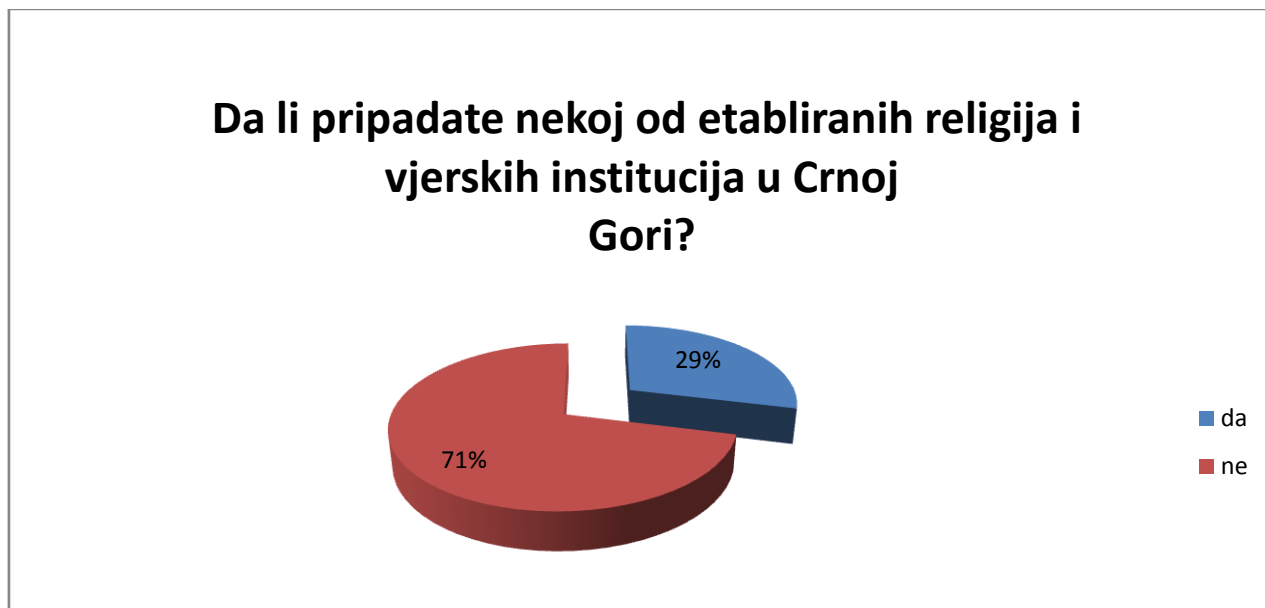
Grafikon 1:



- *Da li pripadate nekoj od etabliranih religija i vjerskih institucija u Crnoj Gori?*

Kad je u pitanju “pripadnost vjerskim institucijama” 71% ispitanika/ca ne pripada ni jednoj vjerskoj instituciji, dok je 29% odgovorilo da pripada.

Grafikon 2:

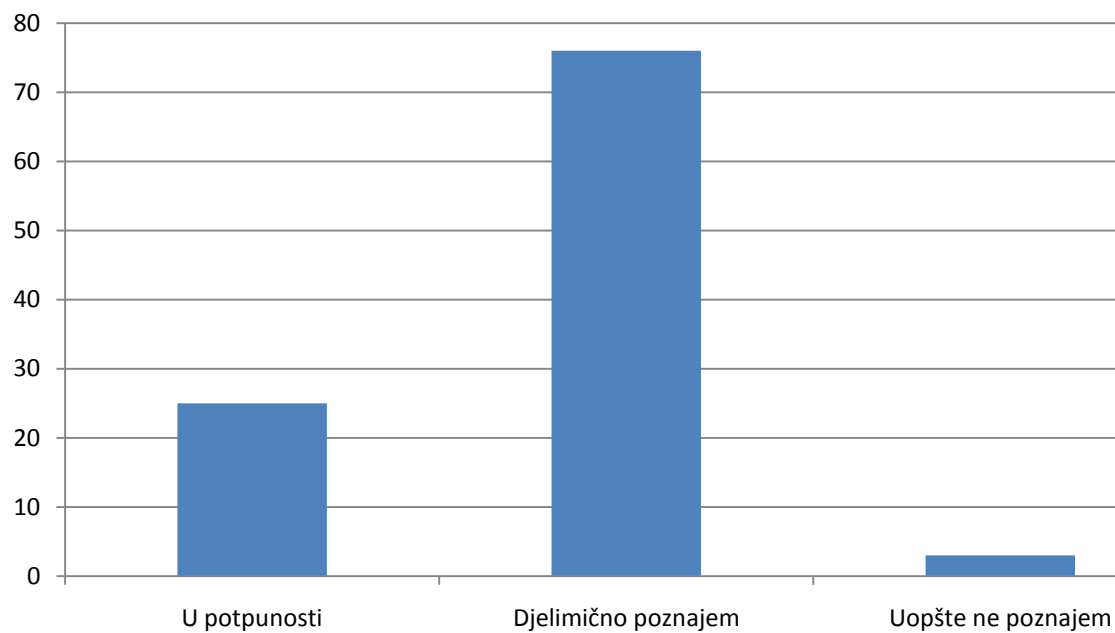


- ***Koliko poznajete temelje vjerskih učenja vaše religije?***

Rezultati Ankete u odnosu na poznavanje temelja vjerskih učenja pokazuju da 24% ispitanika u potpunosti je upoznato, 3% uopšte ne poznaje principe vjerskih učenja vlastite religije i 73% djelimično poznaje religijska učenja.

Grafikon 3:

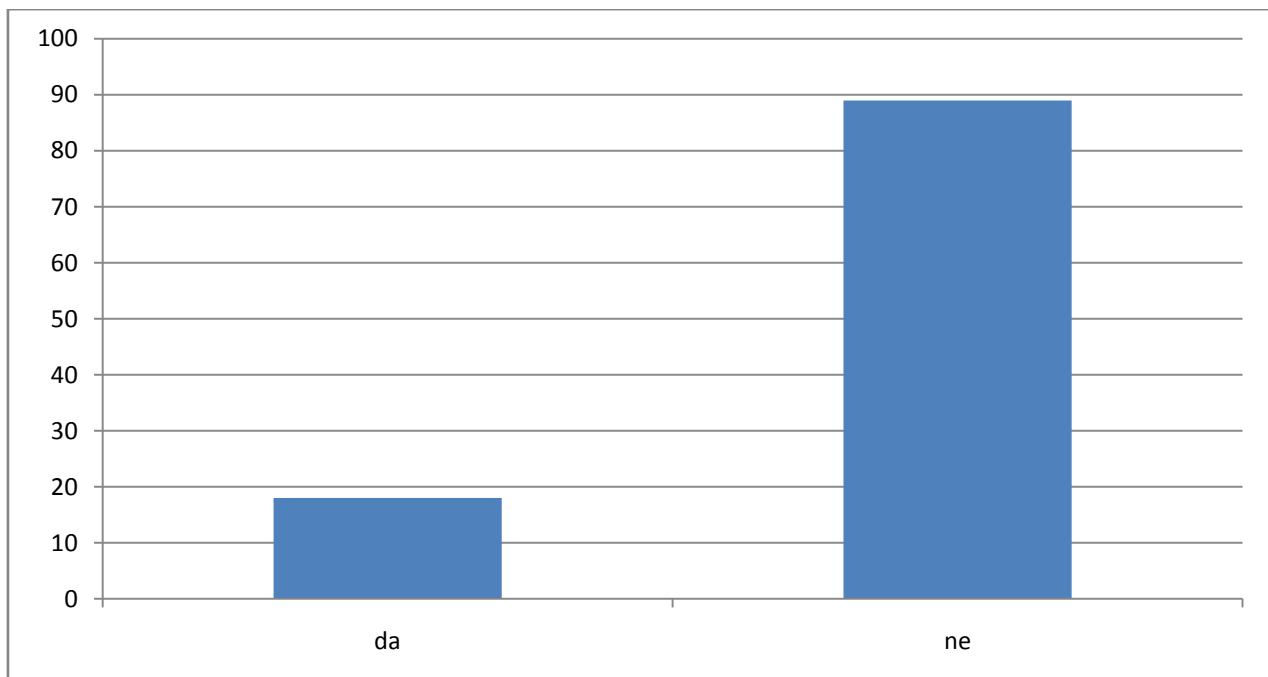
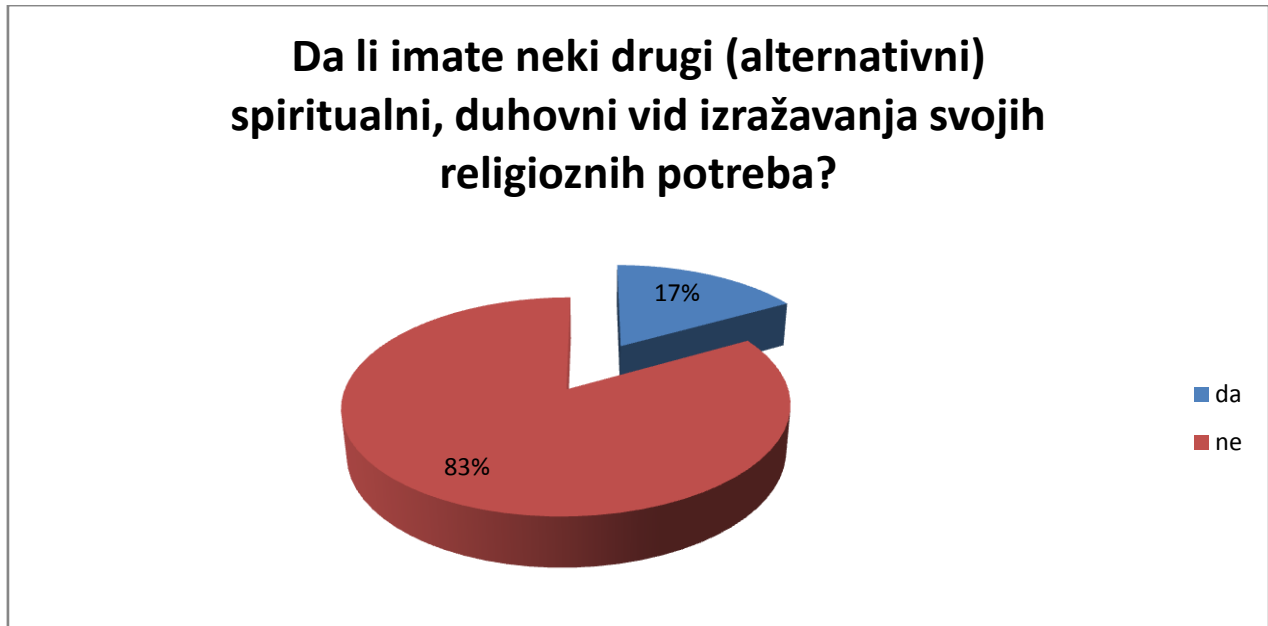
Koliko poznajete temelje vjerskih učenja vaše religije?



- *Da li imate neki drugi (alternativni) spiritualni, duhovni vid izražavanja svojih religioznih potreba?*

U okviru ispitivanja da li ispitanici/ce imaju alternativna, duhovna, spiritualna izražavanja svojih religijskih potreba, 17% je odgovorilo potvrdno, dok 83% ispitanika/ca nema druge vidove izražavanja svojih religioznih potreba.

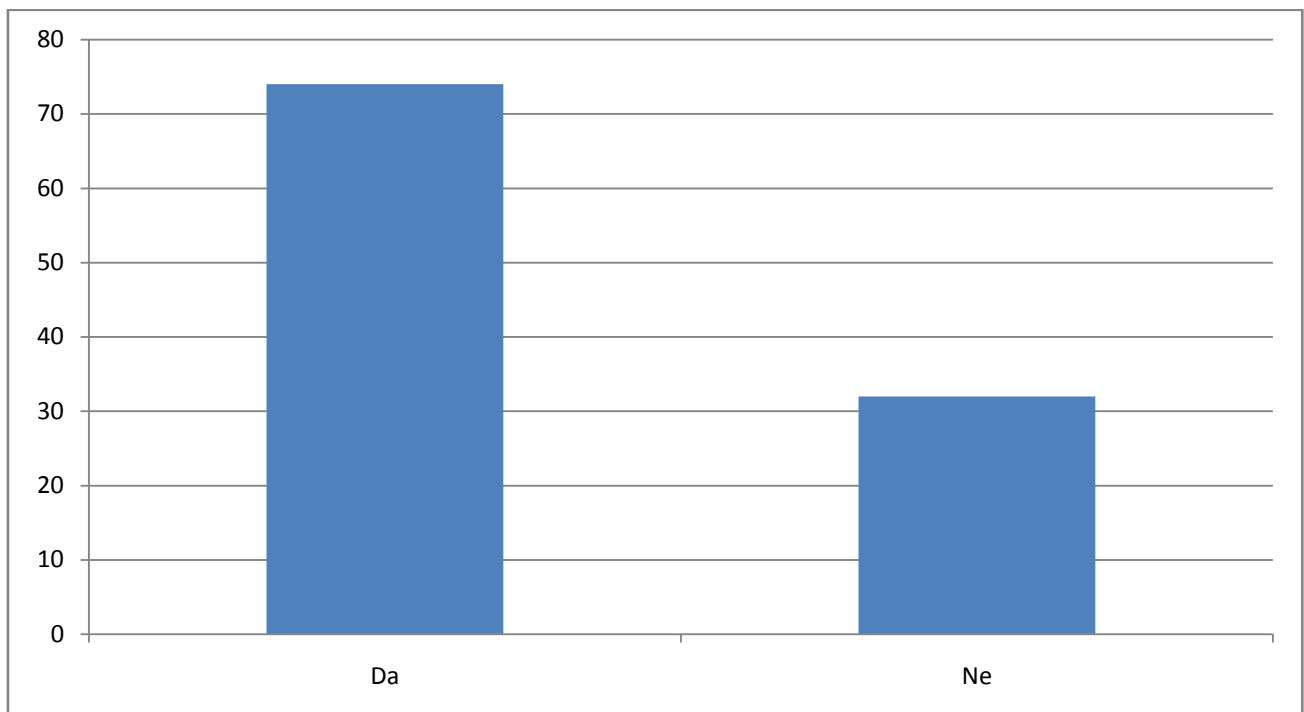
Grafikon 4:



- *Smatrate li da religija doprinosi moralnom oblikovanju ličnosti?*

Proces ispitivanja pokazao je da je 70% ispitanika/ca smatra religiju važnom u moralnom oblikovanju ličnosti dok 30% iskazuje stav da religija nema ključnu ulogu u formiranju ličnosti i njenih moralnih vrijednosti.

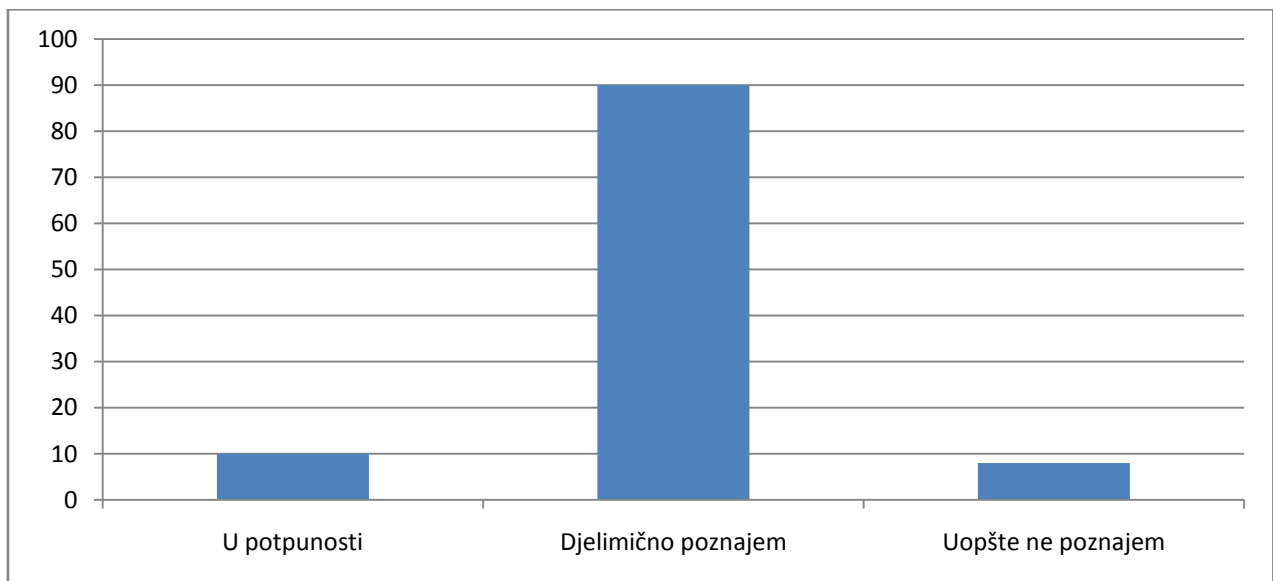
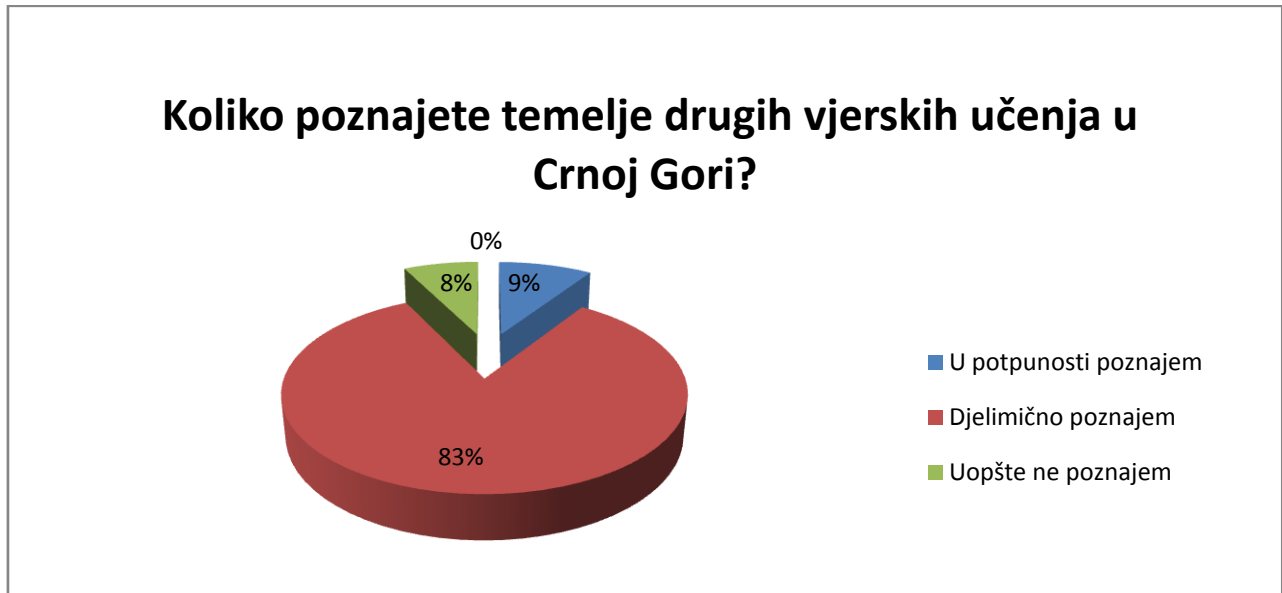
Grafikon 5:



- ***Koliko poznajete temelje drugih vjerskih učenja u Crnoj Gori?***

U odnosu na poznavanje temelja drugih vjerskih učenja u Crnoj Gori 83% ispitanika/ca je odgovorilo da je djelimično upoznato, 8% uopšte ne poznaje i 9% u potpunosti poznaje temelje različitih vjerskih učenja u Crnoj Gori.

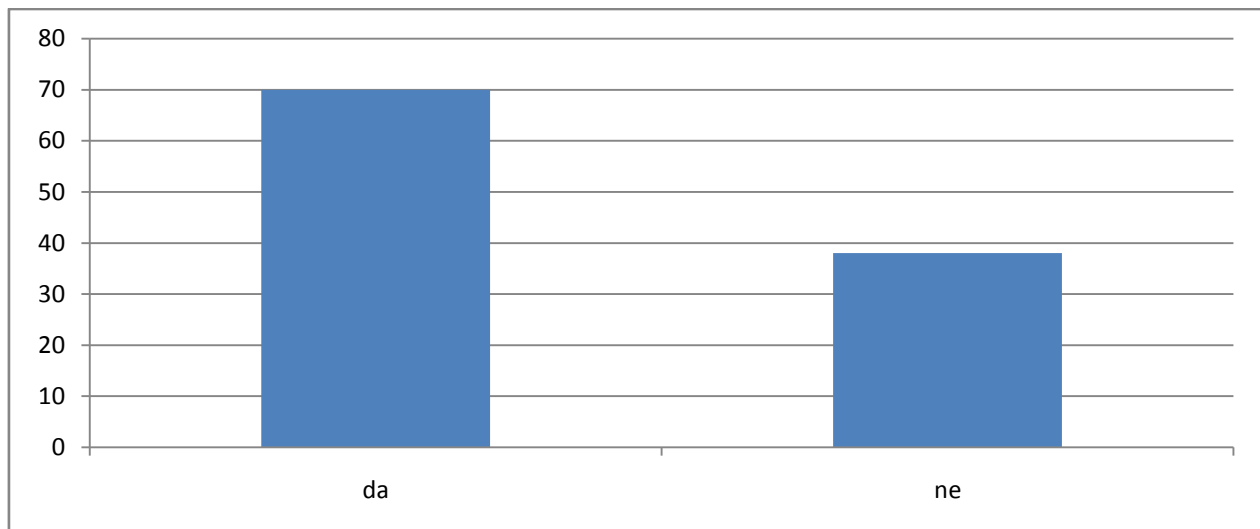
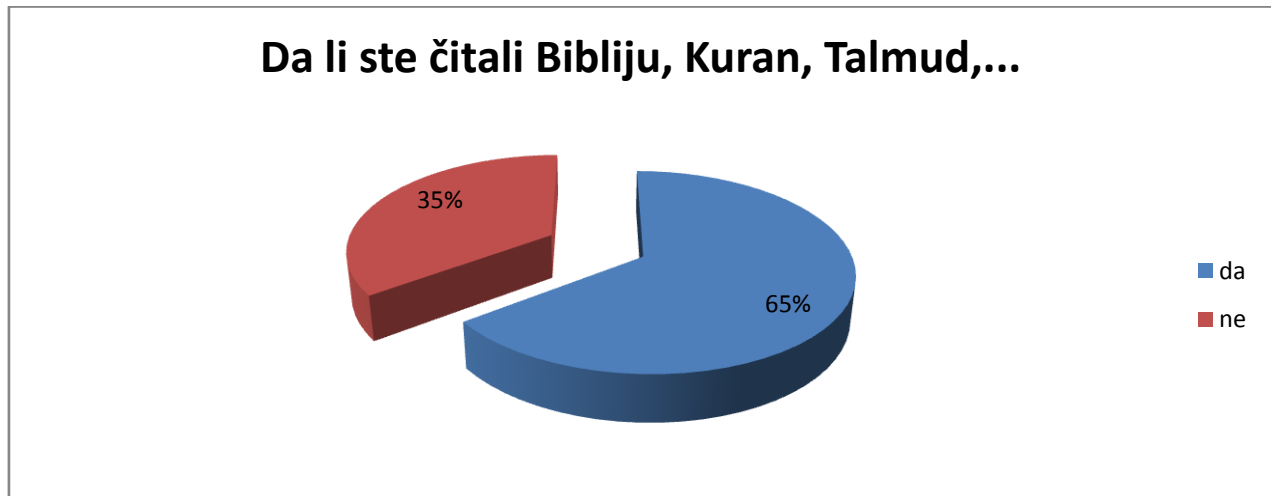
Grafikon 6:



- *Da li ste čitali Bibliju, Kuran, Talmud,...?*

U okviru ispitivanja poznavanja svetih knjiga, Biblije, Kurana, Talmuda, 65% ispitanika/ca, odgovorilo je potvrdno, a 35% nije upoznato sa njihovim sadržajem.

Grafikon 7:

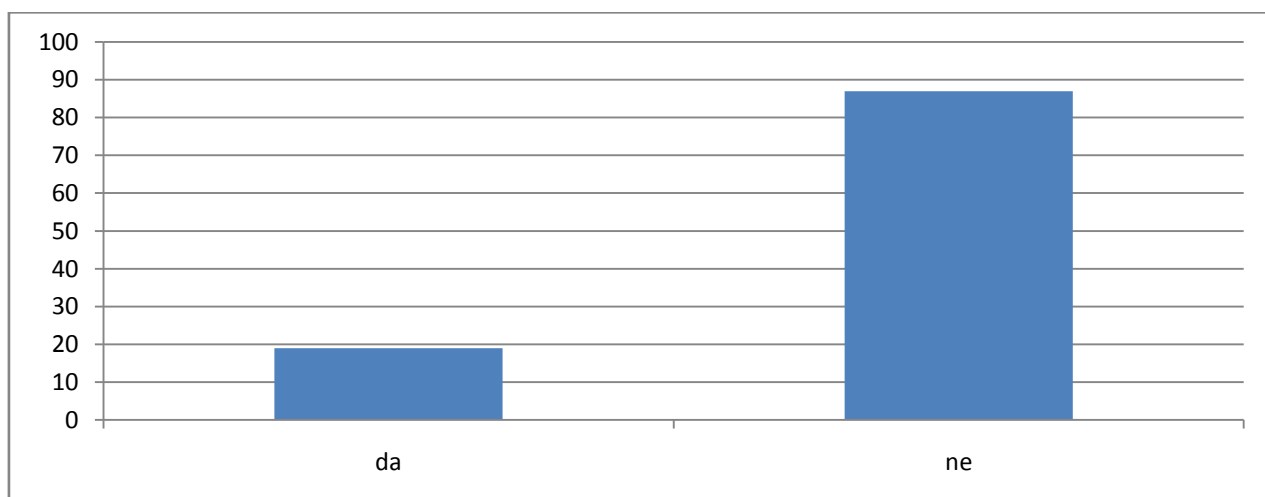


- *Da li vaši stavovi o različitim vjeroispovjestima zavise od vaše religijske pripadnosti?*

Proces ispitivanja odnosa između poznavanja drugih vjerskih učenja i vlastite religijske pripadnosti pokazao je da 82% ispitanika/ca konstatuje da njihova religijska

pripadnost ne utiče na njihove stavove o drugim religijama, a 18% ispitanika/ca smatra da taj uticaj postoji.

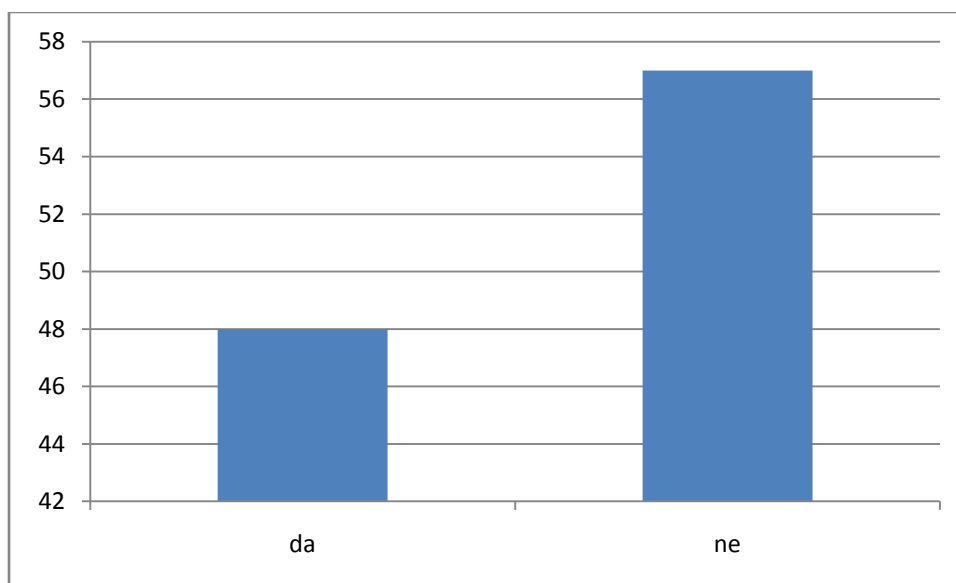
Grafikon 8:



- ***Da li smatrate da religijska učenja doprinose boljem razumijevanju rodne ravnopravnosti?***

Kada govorimo o međuzavisnosti religijskih učenja i rodne ravnopravnosti 54% ispitanika/ca ima negativan stav dok 46% ispitanika/ca ističe da religijska učenja doprinose boljem razumijevanju rodne ravnopravnosti.

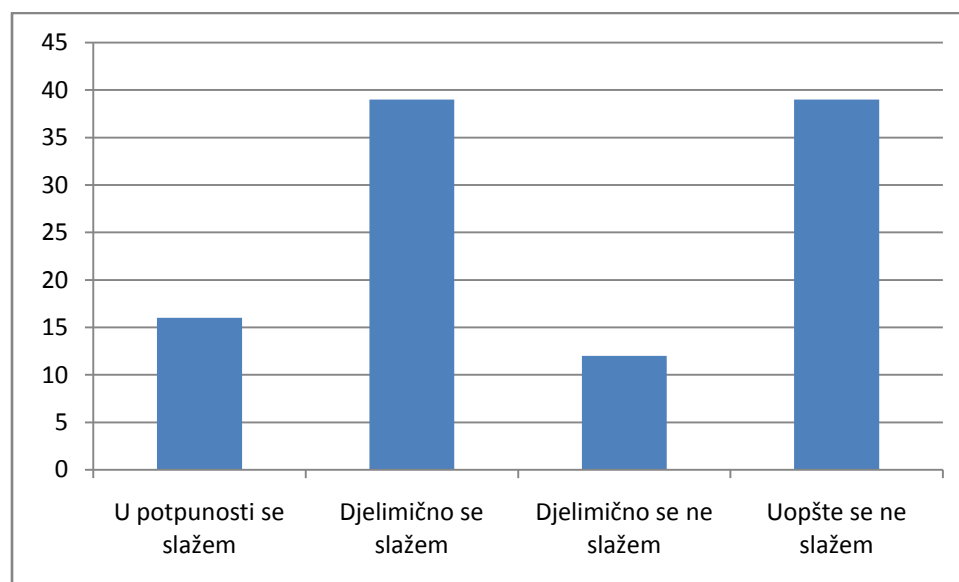
Grafikon 9:



- ***Da li smatrate da vaše religijsko opredeljenje utiče na vaše vrijednosne stavove o važnim etičkim pitanjima kao što su: abortus, eutanazija, genetski inženjering, nasilje u porodici,...?***

U okviru ispitivanja koliko religijsko opredjeljenje utiče na vrijednosne stavove vezano za pitanja primjenjene etike, kao što su abortus, eutanazija, i sl. ,15% ispitanika/ca se u potpunosti slaže, 37% se uopšte ne slaže, dok se djelimično slaže 37%, i djelimično se ne slaže 11%.

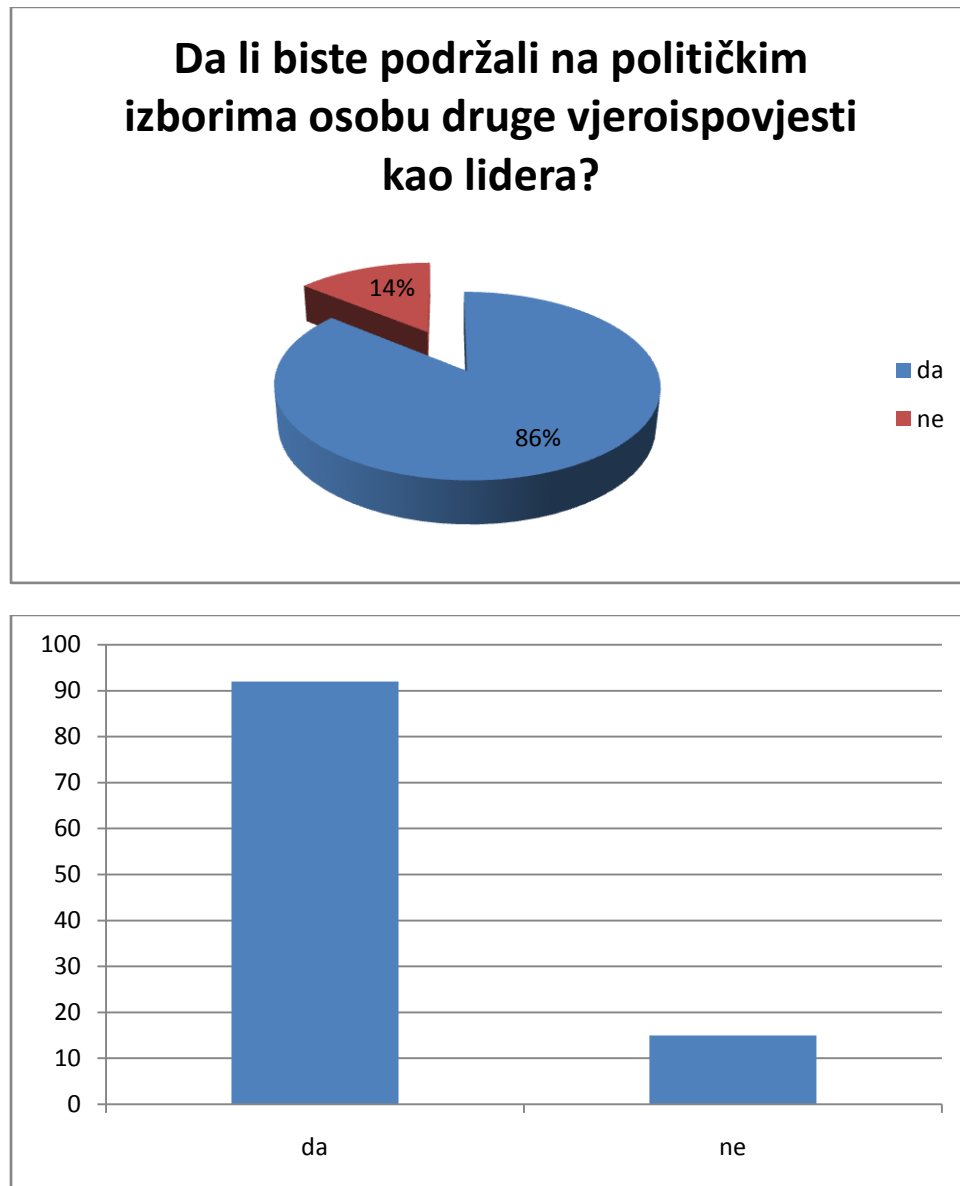
Grafikon 10:



- ***Da li biste podržali na političkim izborima osobu druge vjeroispovjesti kao lidera?***

Podršku kandidatu druge vjeroispovijesti na političkim izborima pokazalo je 86% ispitanika/ca, dok je 14% pokazalo negativan stav po ovom pitanju.

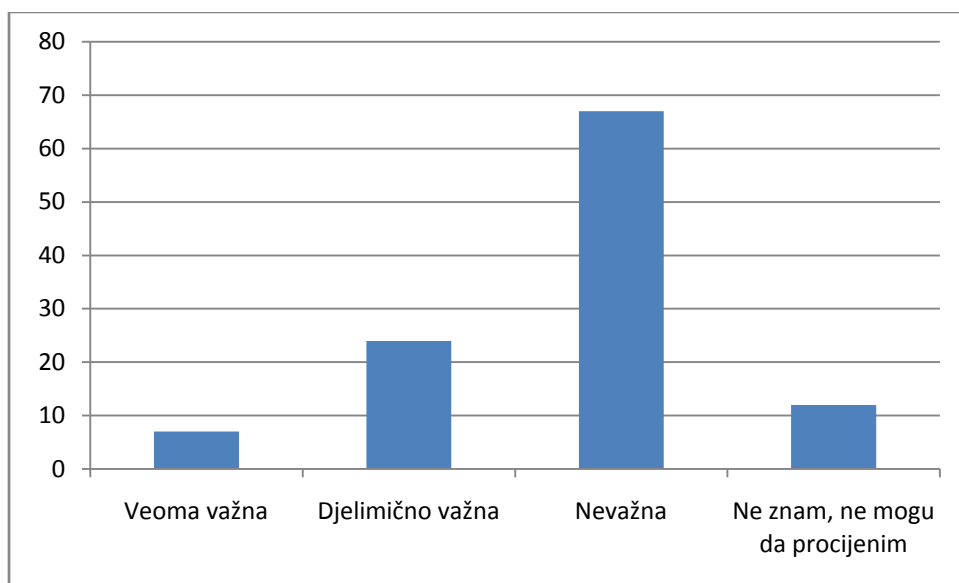
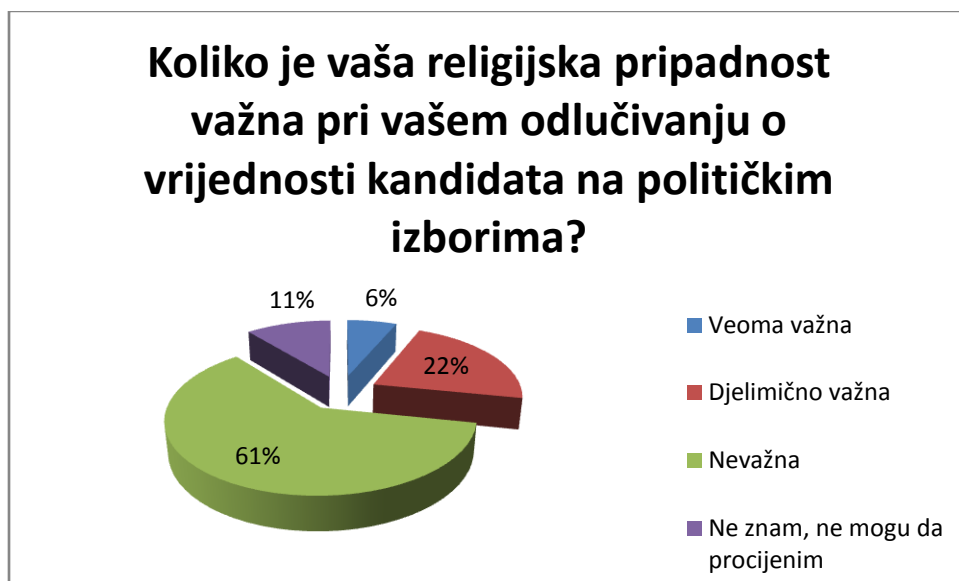
Grafikon 11:



- ***Koliko je vaša religijska pripadnost važna pri vašem odlučivanju o vrijednosti kandidata na političkim izborima?***

Kada je u pitanju podrška političkim kandidatima na izborima, religijska pripadnost je za 61% ispitanika/ca nije važna uopšte, za 23% djelimično važna, za 6% veoma važna i 11% ispitanika /ca ne može da procjeni.

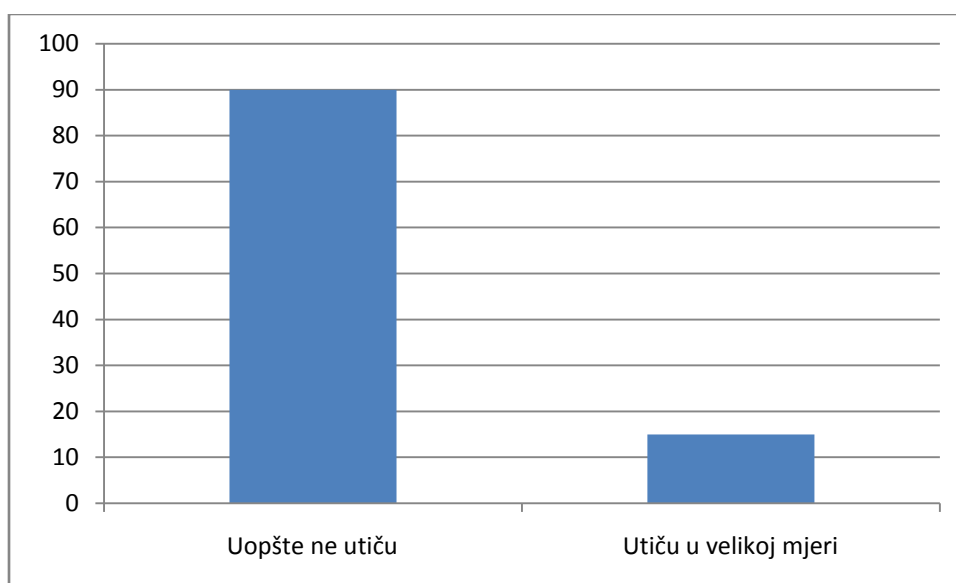
Grafikon 12:



- *U kojoj mjeri vaša religijska pripadnost utiče na vaš stepen prihvatanja različitih religijskih opredjeljenja?*

Kada je u pitanju prihvatanje različitih religijskih opredjeljenja 86% ispitanika/ca se izjašnjava da im je važna njihova religijska pripadnost dok za 14% ispitanika/ca nije važna.

Grafikon 13:

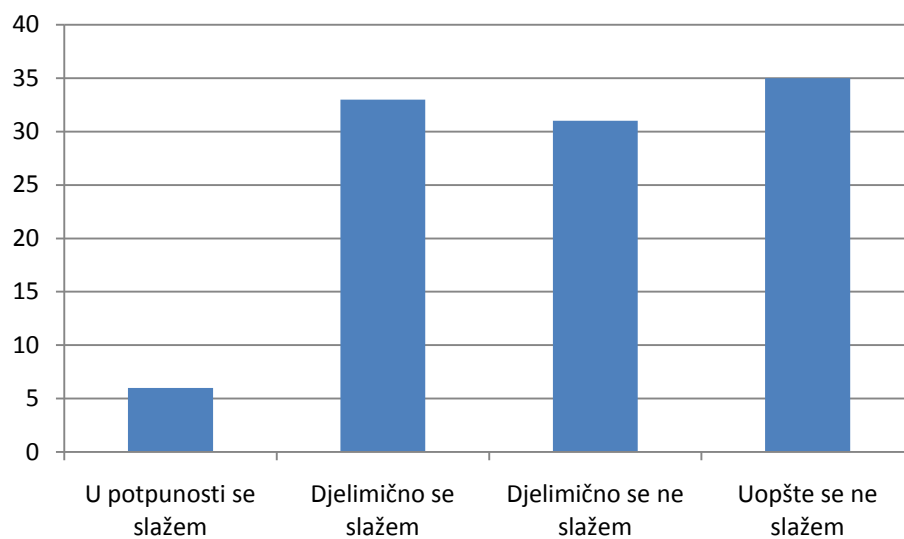
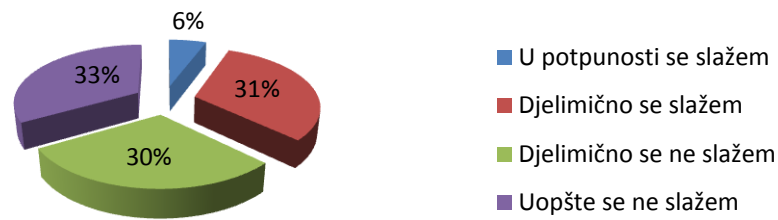


- ***Da li smatrate da vaše kolege studenti koji su obrazovani na temeljnim vrijednostima istorije religije imaju izgrađenije etičke vrijednosti od studenata koji su manje obrazovani u pogledu religijskog vaspitanja?***

Postojanje koleracije između poznavanja istorije religije i izgrađenih etičkih vrijednosti među studentskom populacijom prihvata i uočava 6% ispitanika/ca, 33% u potpunosti odbacuje, 30% djelimično ne prihvata i 31% djelimično prihvata.

Grafikon 14:

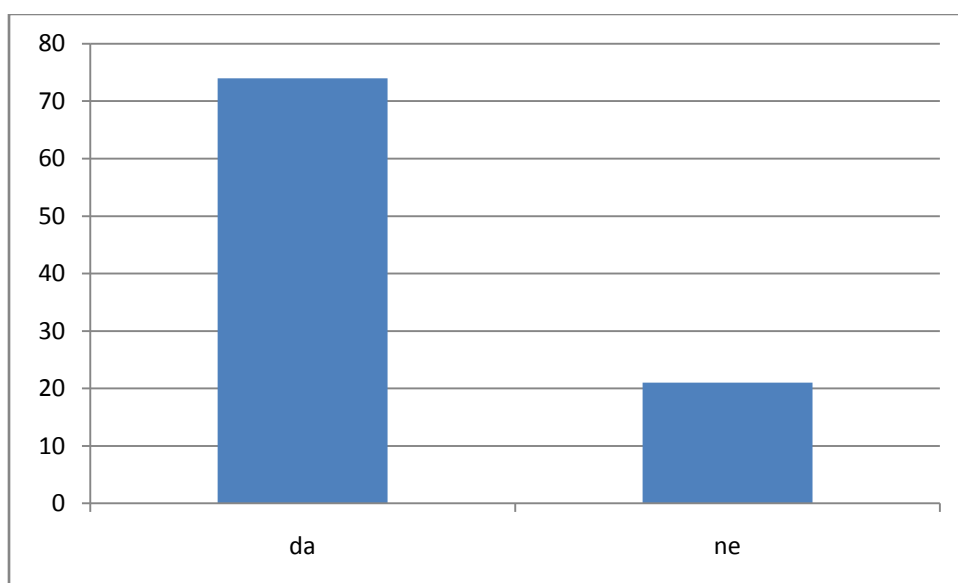
Da li smatrate da vaše kolege studenti koji su obrazovani na temeljnim vrijednostima istorije religije imaju izgrađenije etičke vrijednosti od studenata koji...



- ***Da li smatrate da religijska učenja sadrže univerzalne moralne vrijednosti, kao što su pravda, istina, ljubav, ...?***

U okviru ispitivanja u vezi sa sadržajem ključnih moralnih vrijednosti u različitim religijskim učenjima 78% ispitanika/ca odgovara potvrdno i 22% ispitanika/ca odgovara negativno.

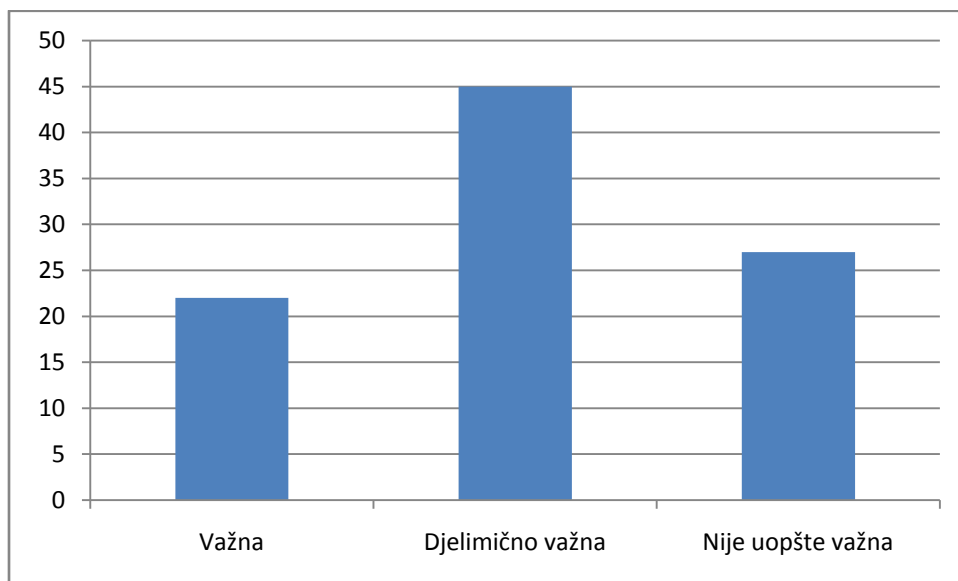
Grafikon 15:



- ***Koliko je vaša religijska pripadnost važna za vašu toleranciju i ukidanje predrasuda prema različitim etničkim, vjerskim, kulturnim pripadnostima?***

Kada je u pitanju religijska pripadnost i smanjenje predrasuda prema različitim etničkim, vjerskim i kulturnim pripadnostima 48% ispitanika/ca smatra je djelimično važnom, 23% važnom i 29% nevažnom.

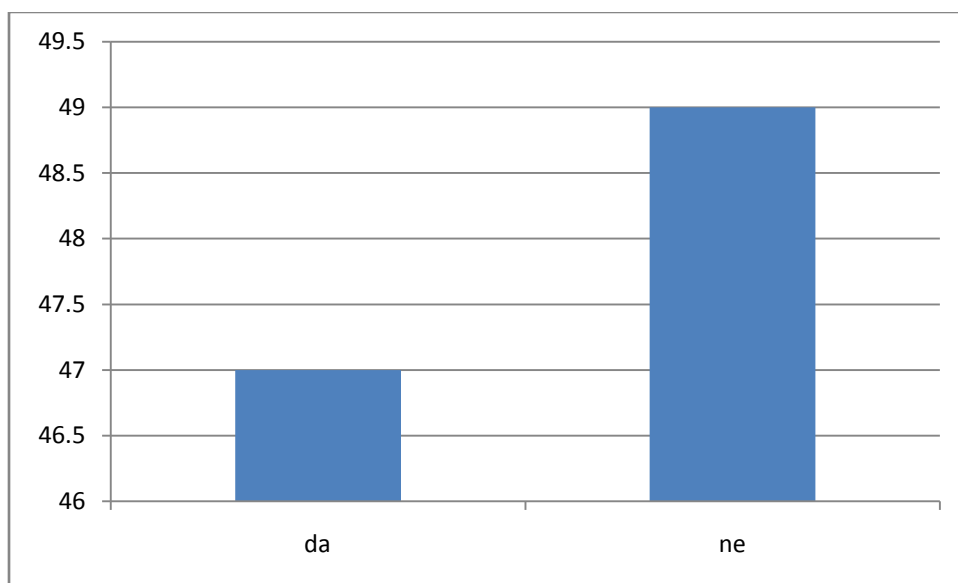
Grafikon 16:



- *Smatrate li da su religijska učenja temelj za uspostavljanje moralnih odnosa među ljudima?*

Na pitanje da li su religijska učenja temelj za uspostavljanje moralnih odnosa među ljudima, 51% ispitanika/ca odgovara da nisu, dok 49% odgovara potvrdno.

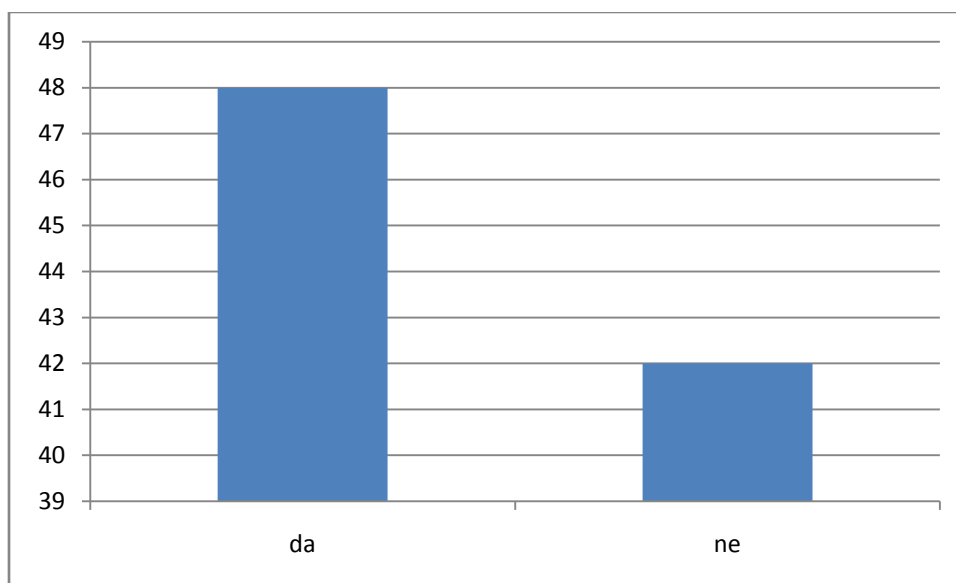
Grafikon 17:



- ***Da li biste stupili u brak sa osobom različite vjeroispovijesti?***

U okviru ispitivanja brak sa osobama različite vjeroispovijesti podržalo bi 53% ispitanika/ca, dok 47% ne bi podržalo brak sa osobom druge vjeroispovijesti.

Grafikon 18:



- ***Da li smatrate da ste tokom dosadašnjeg školovanja dobili dovoljno obrazovnih sadržaja o istoriji religije?***

U okviru istraživanja 57% ispitanika/ca smatra da tokom dosadašnjeg školovanja nije dobilo dovoljno obrazovnih sadržaja o istoriji religije, dok 43% ispitanika/ca, zadovoljno sa religijskom edukacijom tokom školovanja.

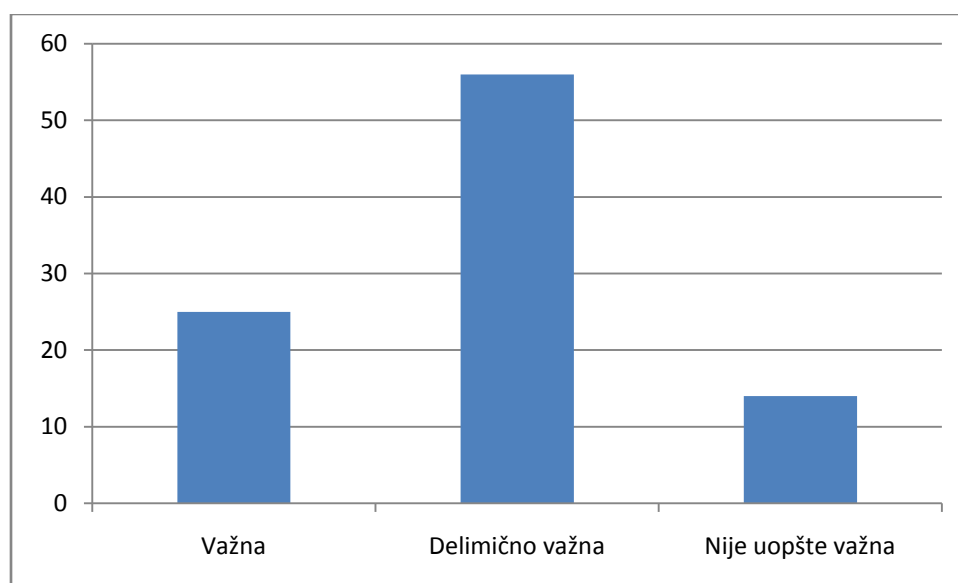
Grafikon 19:



- *Kako procjenjujete ulogu vjerskih institucija i vjerskih zajednica u crnogorskom društvu?*

Kada je u pitanju uloga vjerskih institucija i vjerskih zajednica u crnogorskom društvu 26% ispitanika/ca smatra da je njihova uloga veoma važna, 59% smatra djelimično važnom i 15% ispitanika/ca smatra njihovu ulogu nevažnom.

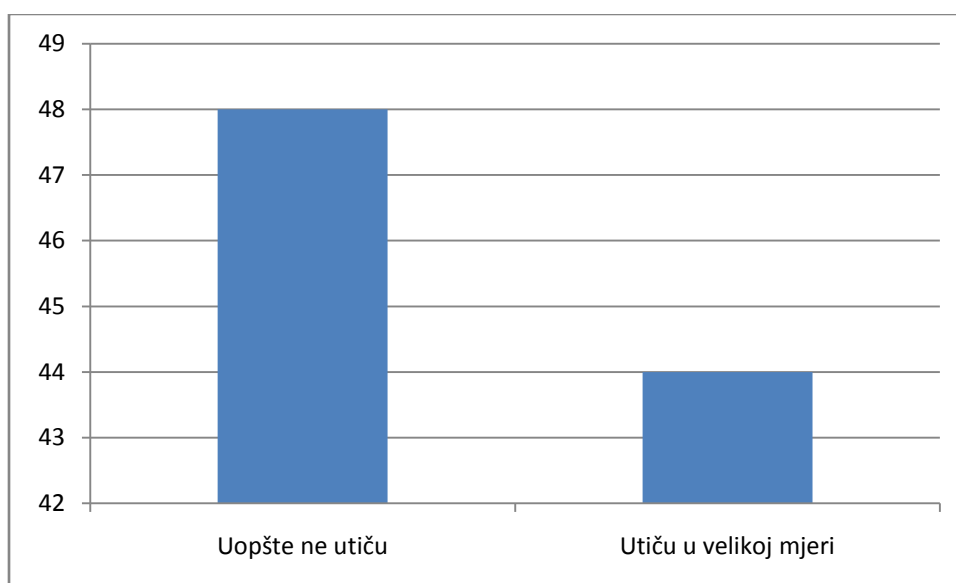
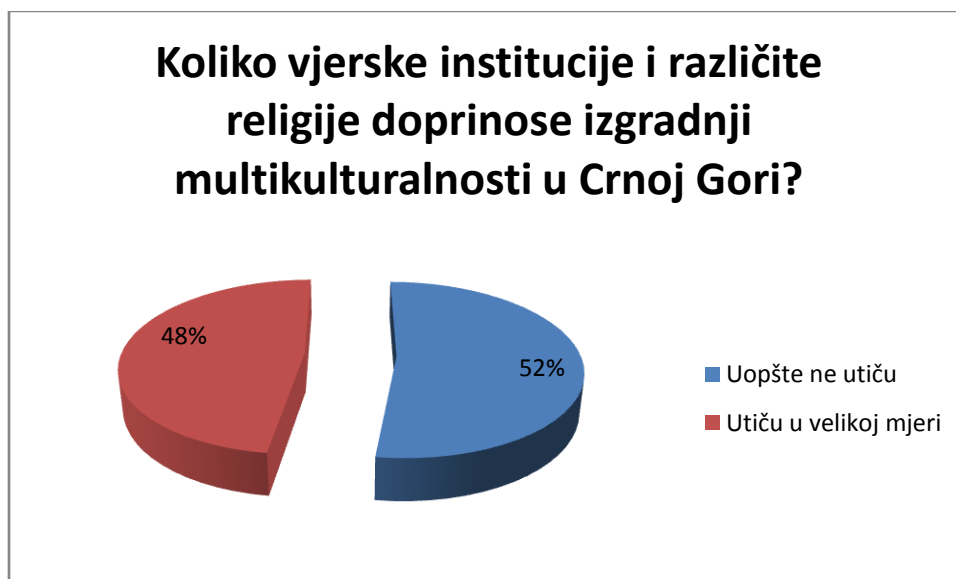
Grafikon 20:



- *Koliko vjerske institucije i različite religije doprinose izgradnji multikulturalnosti u Crnoj Gori?*

Na pitanje koliko vjerske institucije i različite religije doprinose izgradnji multikulturalnosti u Crnoj Gori, 52% ispitanika/ca smatra da uopšte ne utiču, dok 48% odgovara da utiču u velikoj mjeri.

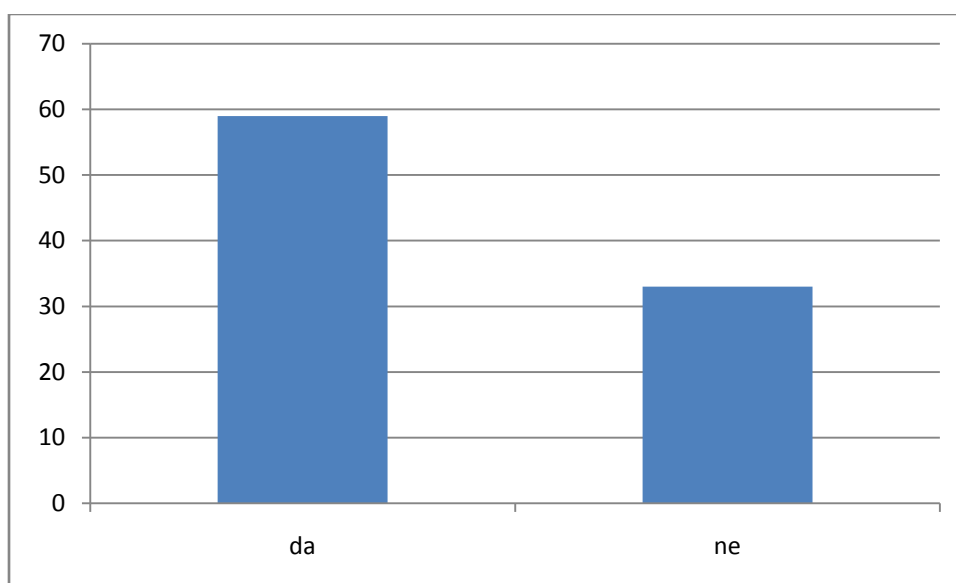
Grafikon 21:



- ***Da li smatrate da je međuvjerska i međunacionalna harmonija u Crnoj Gori njen civilizacijski potencijal?***

U procesu ispitivanja 64% ispitanika/ca smatra da je međuvjerska i međunacionalna tolerancija njen civilizacijski potencijal, dok 36% ispitanika/ca, ne podržava ovakav stav.

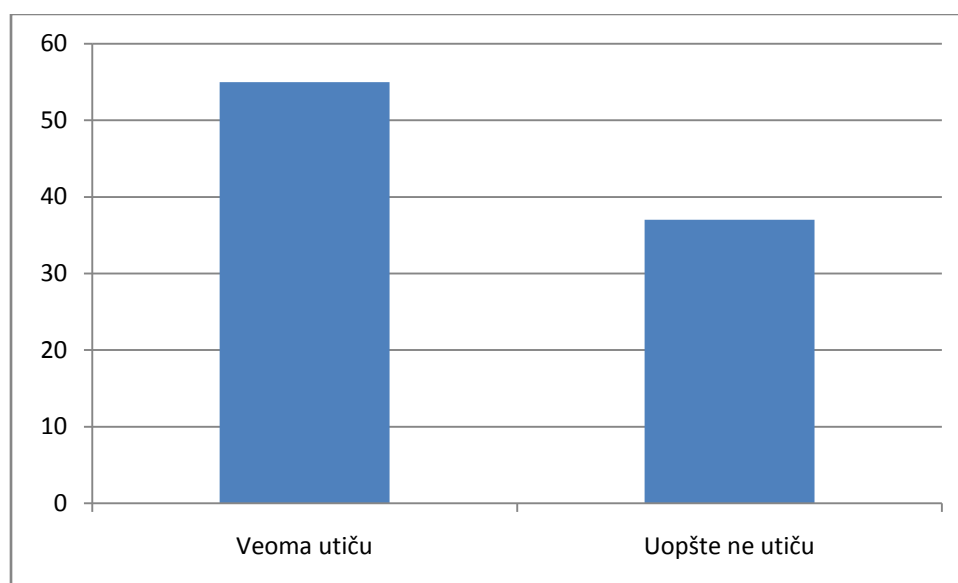
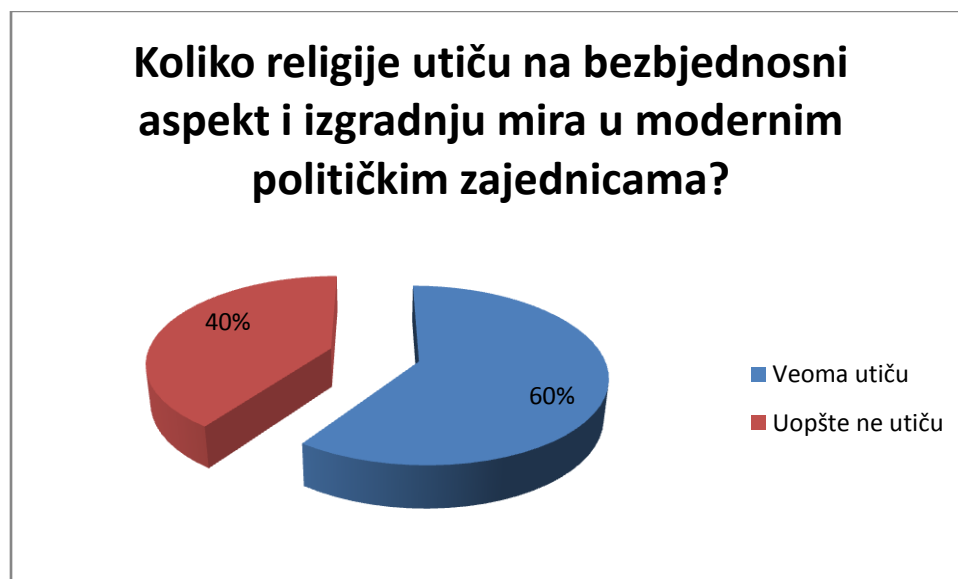
Grafikon 22:



- ***Koliko religije utiču na bezbjednosni aspekt i izgradnju mira u modernim političkim zajednicama?***

Da je religija bitna za izgradnju mira u modernim političkim zajednicama izjašnjava se 60% ispitanika/ca, dok 40% iskazuje negativan stav po ovom pitanju.

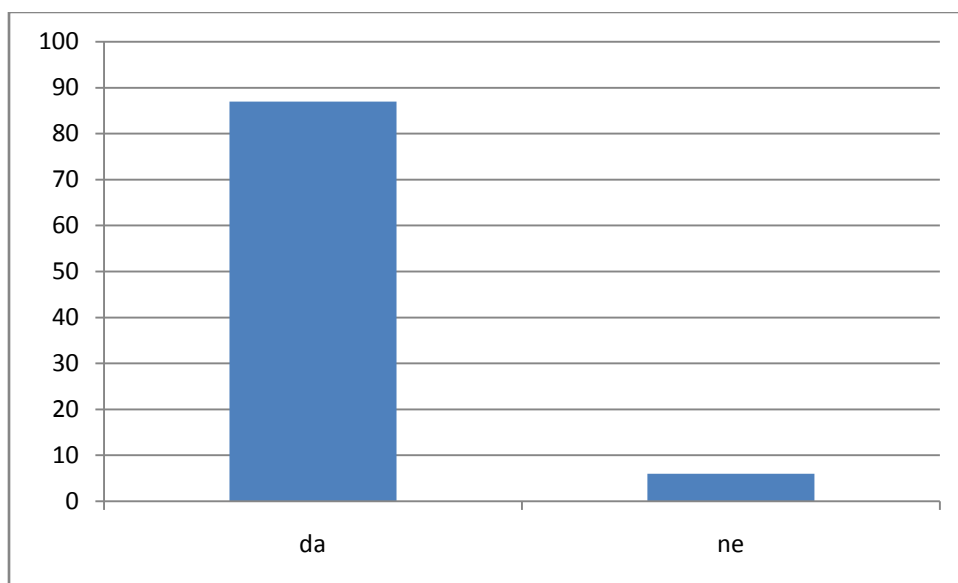
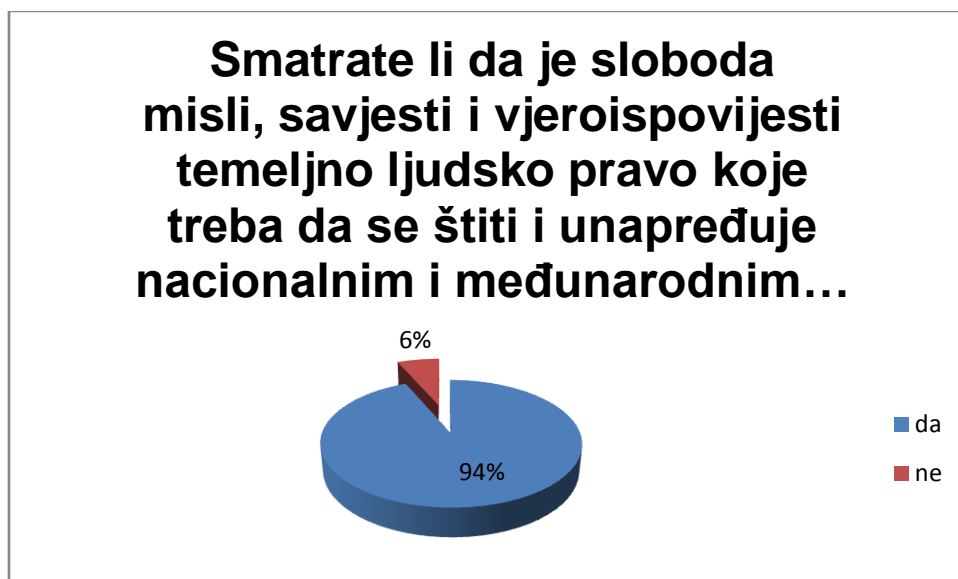
Grafikon 23:



- ***Smatrate li da je sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti temeljno ljudsko pravo koje treba da se štiti i unapređuje nacionalnim i međunarodnim pravnim normama?***

Na pitanje da li je sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti temeljno ljudsko pravo koje treba da se štiti i unapređuje nacionalnim i međunarodnim pravnim normama, 94% ispitanika/ca se u potpunosti slaže, dok je 6% odgovorilo negativno.

Grafikon 24:



Sastavni dio ovog izvještaja je Anketa *„Da li je religijsko obrazovanje važno za moralne vrijednosti i vrijednosne stavove studenata u Crnoj Gori“*.

ZAKLJUČAK

Na osnovu analize prikupljenih podataka može se zaključiti da studentska populacija na Univerzitetu Crne Gore smatra da je poznavanje religijskih učenja i njihovih univerzalnih etičkih vrijednosti jedan od važnih preduslova za formiranje moralne ličnosti. Visok procenat ispitanika/ca izražava mišljenje da su ipak nedovoljno informisani o ključnim teološkim i religijskim pojmovima vezano za sopstvenu religijsku tradiciju kao i za poznavanje različitih religija koje postoje u Crnoj Gori. Anketa je pokazala da postoji veliki prostor za unapređenje i edukaciju u oblasti poznavanja različitih religijskih učenja kao i potrebu za uvođenjem Etike kao posebnog predmeta na svim nivoima obrazovanja.

U tom kontekstu može se zaključiti na osnovu indikatora dobijenih Anketom da treba osnažiti vjerske sadržaje u okviru postojećih predmeta humanističkih i društvenih nauka kao i uvesti predmete sa povećanim fondom časova kao što su - istorija svetskih religija, uporedna religija, ključni religijski simboli, obredi u različitim religijskim tradicijama. Takođe oslanjajući se na podatke iz Ankete očigledno je da je potrebno uvesti informacije o istoriji religija u komparativnoj perspektivi u skladu sa savremenom metodologijom kako bi se mlada populacija još sadržajnije informisala o nastanku svetskih religija kao i o vjerskim običajima i pojmovima. U tom smislu može se konstatovati da bi na osnovu rezultata Ankete bilo dobro preporučiti uvođenje Etike kao posebnog predmeta u obrazovni sistem Crne Gore, kako bi mladi ljudi bili ne samo edukovani već i vaspitavani kao moralne ličnosti na opšte prihvatljivim etičkim principima. Takođe, smatramo da je za formiranje etičkih vrijednosti kod mladih ljudi neophodno poznavanje univerzalnih simbola svjetskih religija. U tom cilju bila bi poželjna izrada Pojmovnika (Leksikona) najvažnijih simbola, etičkih vrijednosti i učenja velikih monoteističkih religija, kako bi se mladi ljudi na jednostavan i koncizan način upoznavali sa njihovim temeljnim učenjima. Smatramo da bi izrada ovog Leksikona bila od koristi svim građanima za informisanje o različitim vjerskim učenjima kao i njihovim obredima, ritualima, svetkovinama, svetim knjigama i ključnim idejama na kojima se baziraju i temelje njihovi teološki principi. Osim toga Leksikon bi poslužio za temeljnije obrazovanje u pogledu etičkih vrijednosti, sadržanih u svim monoteističkim religijama.

Time bi se stvorio osnov za osnaživanje dobrih međuvjerskih i međuetničkih odnosa u crnogorskom društvu.

„Da li je religijsko obrazovanje važno za moralne vrijednosti i vrijednosne stavove studenata u Crnoj Gori“

ANKETA

Pol _____ Vjeroispovjest _____

1. Da li je za formiranje vaših etičkih vrijednosti važna vaša religijska pripadnost?

- Važna
- Djelimično važna
- Nije uopšte važna

2. Da li pripadate nekoj od etabliranih religija i vjerskih institucija u Crnoj Gori?

- Da
- Ne

3. Ako pripadate navedite kojoj.

4. Koliko poznajete temelje vjerskih učenja vaše religije?

- U potpunosti

- Djelimično poznajem
- Uopšte ne poznajem

5. Da li imate neki drugi (alternativni) spiritualni, duhovni vid izražavanja svojih religioznih potreba?

- Da
- Ne

6. Smatrate li da religija doprinosi moralnom oblikovanju ličnosti?

- Da
- Ne

7. Koliko poznajete temelje drugih vjerskih učenja u Crnoj Gori?

- U potpunosti poznajem
- Djelimično poznajem
- Uopšte ne poznajem

8. Da li ste čitali Bibliju, Kuran, Talmud,...

- Da
- Ne

9. Da li vaši stavovi o različitim vjeroispovjestima zavise od vaše religijske pripadnosti?

- Da
- Ne

10. Da li smatrate da religijska učenja doprinose boljem razumijevanju rodne ravnopravnosti?

- Da
- Ne

11. Da li smatrate da vaše religijsko opredeljenje utiče na vaše vrijednosne stavove o važnim etičkim pitanjima kao što su : abortus, eutanazija, genetski inženjering, nasilje u porodici,...?

- U potpunosti se slažem
- Djelimično se slažem
- Djelimično se ne slažem
- Uopšte se ne slažem

12. Da li biste podržali na političkim izborima osobu druge vjeroispovjesti kao lidera?

- Da
- Ne

13. Koliko je vaša religijska pripadnost važna pri vašem odlučivanju o vrijednosti kandidata na političkim izborima?

- Veoma važna
- Djelimično važna
- Nevažna
- Ne znam, ne mogu da procijenim

14. U kojoj mjeri vaša religijska pripadnost utiče na vaš stepen prihvatanja različitih religijskih opredjeljenja?

- Uopšte ne utiče
- Utiče u velikoj mjeri

15. Da li smatrate da vaše kolege studenti koji su obrazovani na temeljnim vrijednostima istorije religije imaju izgrađenije etičke vrijednosti od studenata koji su manje obrazovani u pogledu religijskog vaspitanja?

- U potpunosti se slažem
- Djelimično se slažem
- Djelimično se ne slažem
- Uopšte se ne slažem

16. Da li smatrate da religijska učenja sadrže univerzalne moralne vrijednosti, kao što su pravda, istina, ljubav, ...

- Da
- Ne

17. Koliko je vaša religijska pripadnost važna za vašu toleranciju i ukidanje predrasuda prema različitim etničkim, vjerskim, kulturnim pripadnostima?

- Važna
- Delimično važna
- Nije uopšte važna

18. Smatrate li da su religijska učenja temelj za uspostavljanje moralnih odnosa među ljudima?

- Da
- Ne

19. Da li biste stupili u brak sa osobom različite vjeroispovjesti?

- Da
- Ne

20. Da li smatrate da ste tokom dosadašnjeg školovanja dobili dovoljno obrazovnih sadržaja o istoriji religije?

- Da
- Ne

21. Kako procjenjujete ulogu vjerskih institucija i vjerskih zajednica u crnogorskom društvu?

- Važna
- Djelimično važna
- Nevažna

22. Koliko vjerske institucije i različite religije doprinose izgradnji multikulturalnosti u Crnoj Gori?

- Uopšte ne utiču
- Utiču u velikoj mjeri

23. Da li smatrate da je međuvjerska i međunacionalna tolerancija u Crnoj Gori njen civilizacijski potencijal?

- Da
- Ne

24. Koliko religije utiču na bezbjednosni aspekt i izgradnju mira u modernim političkim zajednicama?

- Veoma utiču
- Uopšte ne utiču

25. Smatrate li da je sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti temeljno ljudsko pravo koje treba da se štiti i unapređuje nacionalnim i međunarodnim pravnim normama?

- Da
- Ne